

ISSN:1306-3111

e-Journal of New World Sciences Academy
2010, Volume: 5, Number: 3, Article Number: 4C0055

HUMANITIES

Received: May 2010

Accepted: July 2010

Series : 4C

ISSN : 1308-7320

© 2010 www.newwsa.com

Levent Uzun

Uludag University
ulevent@uludag.edu.tr
Bursa-Turkey

ELEŞTİREL BİR BAKIŞLA İNSAN HAKLARI "EVRENSEL" BEYANNAMESİ

ÖZET

Bu çalışmada insan ve hak kavramlarından hareket edip 1948'de öne sürülüp kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne eleştirel bir açıdan yaklaşmış ve beyannameyi hazırlayan kesimlerin zihniyetleri ve niyetleri sorgulanmıştır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi gerçekten insan(lar) için mi hazırlanmıştır sorusu irdelenmiştir. Bunun yanı sıra sözkonusu beyannamenin insan ırkına ne kadar hizmet ettiği ve etmekte olduğu genel olarak tartışılmış ve insan haklarının korunması için faydalı olacağı düşünülen bazı öneriler sunulmuştur. Çalışmada yapılan tartışmalardan, sözkonusu beyannamenin ismindeki gibi evrensel özellikte olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İnsan, Hak, İnsan Hakları,
İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Evrensel

CRITICAL REVIEW OF THE "UNIVERSAL" DECLARATION OF HUMAN RIGHTS

ABSTRACT

In the present study, initially human and right concepts have been discussed, and the Universal Declaration of Human Rights which was proposed in 1948 was criticised, and the mentality and intention of those who prepared the declaration was questioned. The question whether the Universal Declaration of Human Rights was prepared really for human(s) was examined. Beside this, to what extent the mentioned declaration has served the human race was discussed generally, and some suggestions to conserve human rights were proposed. The conclusion derived from the discussions that were forwarded in the present study, it was revealed that the mentioned declaration was not universal as it was claimed in its title.

Keywords: Human, Right, Human Rights, The Universal Declaration of Human Rights, Universal

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Çağımızda geniş çapta dikkat çekmiş ve üzerinde çalışmalar yapılmış konulardan birisi "insan hakları" olarak göze çarpmaktadır. Gerek insan, gerek hak tanımlamaları yapılmış ve bu iki sözcüğün birleşiminden meydana gelen insanlık hakları ve bunların dayanak ile uygulamaları son 20 yıl içerisinde artarak tartışılmıştır. Bu çalışmada ise İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin (İHEB) oluşmasını sağlayan düşüncenin ortaya çıkarılması ve şüpheli bir yaklaşımla irdelenmesi amaçlanmıştır. Bunun için insan hakları meselesi incelenecek ve tartışılacaktır.

Çalışmada öncelikle "insan" ve "hak" kavramları üzerinde kısaca durduktan sonra İHEB' in dayandığı temel, geçerliliği/evrenselliği ve uygulanışı konusunda araştırmacının düşüncesi ifade edilecektir. Bunun ardından, olması gereken ve buna bağlı uygulamalar doğrultusunda insan haklarının korunması için gerekli olan birtakım öneriler sunulacaktır. Çalışmada özellikle aşağıdaki sorulara açıklık getirilmesi amaçlanmaktadır:

- İHEB varlık olarak insanın özünden çıkmış, doğal temellere dayanan bir bildiri midir?
- İHEB insan ırkına ne derece hizmet etmiştir ve etmektedir?

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Bu çalışma özellikle son 20 yıldır üzerinde sosyal ve felsefi tartışmalar yapılan insan hakları meselesine değinmekte ve her ortamda referans olarak gösterilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ni inceleyip eleştirmektedir. Bu beyannameyi hazırlayan kesimlerin gerçek düşünce ve niyetleri sorgulanmaktadır. Böylelikle okuyucuya eleştirel bir bakış açısı kazandırmak amaçlanmaktadır.

3. İNSAN HAKLARI VE İHEB (HUMAN RIGHTS AND UDHR)

İHEB Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'nun hazırladığı ve 10 Aralık 1948 yılında kabul edilen, otuz maddeden oluşan bildiridir. Bu beyanname ile din, dil, ırk ve cinsiyet gözetmeksizin bütün insanların temel hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınması amaçlanmıştır. Söz konusu edilen insan ise "akıllı adam/bilen adam" anlamına gelen günümüz insanı *Homo sapiens*'tir. Hedef, üstün bir varlık olan insana insanca ya da aynı derecede üstün olan bir yaşam sağlamaktır.

Bunun için öncelikle insanın ne olduğu konusunda açıklamalar yapılmıştır. Çüçen (2003), insanı genel olarak iki bakımdan betimlemektedir. Birincisi, biyolojik ve sosyal bir varlık olarak organizması olan, toplumsal varlık olan insan; diğeri ise kabaca fiili açıdan tanımlanan düşünmek, nesnelere değer yüklemek, tavırlar takınmak, seçmek, bunun yanında sanat ve bilim yapmak gibi yeti ve niteliklere sahip olan insandır. İnsan diğer canlılara göre daha özel bir yerdedir çünkü örneğin, araç üretmek gibi bir özellik sadece insana özgüdür ve bu nedenle insan canlılar arasında en gelişmiş olanıdır.

Araştırmacıya göre ise insan *duygudaşlık kurabilen* (empati) , kendi türü dışındaki canlılarla ilgili *varsayımlarda bulunan*, bunun yanı sıra *hayaller kurup bunları süreç içerisinde gerçekleştirebilen* bir varlık olduğu için canlılar dünyasındaki en üstün varlıktır. Kuşkusuz birçok canlı türü içgüdüsel yeterliliklerinden başka düşünme, öğrenme ve öğretme kapasitelerine sahiptir. Bunun yanında konuşmak veya iletişimde bulunmak yetisi onlarda da mevcuttur. Ayrıca, istemek ve sınırlanmak gibi hissi dürtüleri de vardır. Ancak, insanı onlardan ayıran önemli bir özellik de *egemen* olmasıdır. İnsan egemenlik kuran bir varlıktır. Hiç şüphe yok ki, fiziksel özellikleri çok üstün

olmamasına rağmen insan kendi tarihi boyunca zihinsel ve içgüdüsel birtakım özelliklerinden dolayı diğer bütün canlılardan daha üstün olmayı başarabilmiştir.

Yukarıda belirtilen özelliklerden dolayıdır ki, varlık olarak bütün canlılara kıyasla algıladığımız dünyadan en çok hak elde eden insan varlığı olmuştur. Hak, sözlük anlamıyla "adaletin, hukukun gerektirdiği veya birine ayırdığı şey, kazanç" (TDK Sözlüğü, 2005:829) olarak ifade edilse de bu kavram değişik bakış açılarından farklı şekillerde kullanılmaktadır. Örneğin, "hak" sözcüğünü daha çok ilahi bir başış gibi kullanan din adamlarının yanında; hak kelimesini tek doğru ve gerçek anlamında, Tanrının bir adı olarak kullananlar da olmuştur. Yine, "Hak, kişinin toplumdan isteyebileceği, talep edebileceği ve kullanabileceği yetkilidir." diyen (Çüçen, 2003) bu kavrama sosyal açıdan yaklaşmıştır diyebiliriz.

Bu tanımlamalardan hareketle, İHEB'de modern insana sunulan ya da saygın bir varlık olan insanın toplumdan istediği, beklediği hakların günümüzde ne derece verildiği ve korunduğu konusuna bakılabilir. Bunun yanı sıra, İHEB' in insanı hedef alan temellere gerçekten dayanıp dayanmadığı, doğallığı, ne kadar kapsamlı, geçerli ve uygulanabilir bir bildiri olduğu tartışılabilir.

Bilindiği üzere İHEB aslında birkaç başlık altında toplanması mümkün olan fakat 30 ayrı hakkı güvenceye aldığı öne sürülen bir bildiridir. Temelde güvence altına aldığı iddia edilen otuz hakkı ayrı ayrı maddeleştirmek bunlarla ilgili farklı yorumlara meydan vermemek gibi görünse de bir bakıma evrensel olması gereken bu beyannameyi daraltmakta ya da sanki çerçeveler arasına sıkıştırılmış gibi algılanmasına yol açmaktadır. Eğer yoruma açık olmaması istenildiği ise o zaman sunulan maddelerin otuzdan çok daha fazla olması gerekmez miydi? Örneğin, 31. maddede "ötenazi hakkı" ya da "cinsiyet değiştirme hakkı" veya ilaveten "haber/bilgi alma hakkı" veya "kürtaj hakkı" vs. gibi günümüzde tartışılan veya tartışılmayan bir hakkın olması gerekmez miydi? İnsanoğlunu şartlar ve çağın gereklerine göre ilgilendiren her yeni durumda yeni maddelerin eklenmesi gerekmez miydi? Ancak, eğer bu liste yoruma açık olmalı veya olmamalı kaygısı olmadan yaratıldıysa o zaman neden belli bazı konular ya da başlıklar altında genelleştirilerek sunulmadı? Örneğin, İHEB'in maddeleri incelendiğinde bunları basitçe ve kabaca 1. kişisel haklar ve 2. toplumsal haklar olarak iki grupta toplamak ve ayrıntılı olarak açıklamak mümkün olacaktır. Acaba iki paragraftan oluşan bir metin ileri sürmek insanların gözünü doldurmayacağı, kabul görmeyeceği ve fazlaca rağbet edilmeyeceği için mi bu yöntem seçilmedi? Yoksa tarihteki "10 Emir", "kutsal kitap sureleri" ve "anayasa söylemleri" gibi, yasakları ve serbest olan şeyleri tek tek üstüne basarak ve/ya dayatarak ve bunları birer kanun olarak, olmazsa olmaz diyerek maddeleştirme geleneğinden, ezberinden mi kaynaklanmaktadır? Şüphesiz, bu ve buna benzer sorular tartışılmalı ve İHEB her cümlesinden harfine dek irdelenmeli ve eleştirilmelidir (kastedilen eleştiri yapıcıdır).

Hangi düşünceyle oluşturulmuş olursa olsun, İHEB bütün olarak dikkate alındığında gerek derinliği, gerekse kapsadığı haklar bakımından kısır ve yetersiz, bunun yanında dar görüşlü bir devlet aklı ürünü olduğu veya belli bir grup göz önünde tutularak oluşturulduğu hissini uyandırmaktadır. Acaba zaman ve mekanın ötesinde olması gereken, "evrensel" sözcüğü ile nitelenmiş bu beyanname, özellikle zamanında çok baş ağrıtmış kölelik ve ırk ayrımcılığı temeline dayanıyor olabilir mi? Eğer öyleyse bu aslında pek de evrensel olmadığı anlamına gelir. Geçmişte geniş çapta köle ticareti ve kullanımı geleneği olan kesimler zamana yenilip sıkı sıkıya tuttukları ipleri gevşetmekten başka çareleri olmadığını anlayınca, zulüm ettikleri kesimin öfkesini dindirmek için böyle bir psikolojik

yöntem denemiş olabilirler mi? Bu önerme mevcut İHEB maddeleriyle kuşkusuz bire bir örtüşmektedir. Çünkü, köle olan, işkence gören, vatandaş olma hakkı olmayan, eğitilmeyen, konuşamayan ve düşünemeyen, seyahat edemeyen, dinlenemeyen, mahkemeye gidemeyen, mülk edinemeyen, vs.... bu bildirgenin çıkarılmasında baş rol oynamış kesimlerin altında ezilen kesimdir. Böyle bir yazılı antlaşma ellerine geçince acaba "efendileri" gibi "hak sahibi" mi olmuş oldular? Eğer öyle olmasa belli bir kesimden asırlar süren hakkın hesabı sorulmalıydı. Yoksa II. Dünya Savaşı sonrası mahkum edilen belli bir kesim gibi bir başka kesim daha, çok ağır insanlık suçu işlediğinden hüküm giyebilirdi. Bu beyanname ile mağdur kesim "verilen" hakları kabul etmiş ve her şey sineye çekilip geçmiş borçlar sıfırlanmış oldu.

Yukarıdaki akıl yürütmeden hareket edilecek olursa, İHEB iddia edildiği gibi evrensel temellere dayandırılmış gibi görünmemektedir. Belli bir kesim dikkate alınarak, fazlaca düşünmeden, alelacele yaratılmış izlenimi uyandırmaktadır. Hatta bildirgenin bazı maddeleri çok da komiktir (Örneğin 1., 3., 10., 11-2., 13., 14-2., 15., 23., 24., 29. maddeler gibi). Neden komik oldukları ise felsefi derinliğe sahip tartışmalar gerektirdiği ve bu bakımdan bu çalışmanın kapsamı dahilinde olmadığı için bu çalışmada açıklanmayacaktır.

Yukarıda belirtildiği gibi, İHEB'in insan için yaratılmış ve insancılığını merkeze alan bir ürün olmasından çok devletlerin çıkarlarına odaklanmış bir devlet akli ürünü olduğu Virginia İnsan Hakları Bildirisi ve Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi ile kıyaslandığında daha net ortaya çıkmaktadır. Söz konusu her iki bildiriye İHEB'e kıyasla söylemlerde ciddi farklar hemen göze çarpmaktadır. Diğer iki bildiriye halkın kendilerini yönetenlerden ve oluşturdukları devletten bir hak talebi vardır ve üst konumda olan da insandır. Oysa İHEB yukarıdan aşağıdaki halka hak veriyor görünmektedir. Dolayısıyla, sanki devlet kendisini oluşturan halktan bağımsız bir irade ile üste çıkmış gibidir. Sanki ebedi ve önemli olan halk değil, bildirinin bizzat kendisidir. İHEB'in giriş kısmındaki şu ifade yukarıdaki düşünceden başka bir çağrışım yapmamaktadır: "... İnsanlık zulüm ve baskıya karşı son çare olarak ayaklanmaya mecbur kalmaması için insan haklarının bir hukuk rejimi ile korunmasının esaslı bir zaruret olmasına, ..." karar verilmektedir. Buna göre insan hangi "baskıya" ve kime karşı "ayaklanmaya" kalkışabilir? Farklı soracak olursak, bu beyannameyle korunan kim veya nedir? Herhalde fark etmeden, istemeden de olsa kastedilen halkın üzerindeki "insanüstü oluşumdur". Demek oluyor ki, bu bildirgeyi yaratan zihniyete göre *insanlar fani, devletler ya da çıkarlar veya özel oluşumlar bakidir veya önce bunlar gelir*. Bu durumda öne sürülen belgenin "insan çıkarları" için ve dahası "evrensel niyetlere" dayalı olduğunu kabul etmek çok zordur.

Yukarıda tartışılan önerme bir tarafa bırakılacak olursa, İHEB'in 30 maddesi günümüzde Dünya çapında itibar gören, tüm devletleri ve insanları evrensel evrensel bağlamda birleştiren hükümler bütününden oldukça uzak olduğu (en azından uygulamada) şüphe götürmeyen bir gerçektir. Bir metinden fazlası olması gereken bu ilkeler acaba ortaya atılmasaydı dünya bugünden çok farklı olur muydu? Diğer bir deyişle, İHEB dünyaya ve insanoğluna 60 yılı aşkın süre içinde ne kadar değişiklik ve olumluluk getirdi?

Günümüzde insan onurunun ayaklar altına alındığı sayısız ortam ve olay mevcuttur. Irk, renk, din ve dil ayırımı yapılmaya dahi ayrıcalık ve kayırmanın var olduğu kesindir. Fiziksel olarak köle damgası vurulamasa da gerek bireylerin gerekse ülkelerin köle gibi kullanıldığı durumlar ortadan kalkmış değildir. Bilim dünyası insan hakları üzerine felsefi tartışmalar yapma eğiliminde olsa da, şahsi düşünceme göre, insan hakları kavramının tıpkı diğer insan yapımı "-

izm" sonekine sahip yapay terimler konumuna düştüğü açıktır. İnsan hakkının evrensel bir felsefeye dayandığını, fakat İHEB'in daha sığ ve ağırlıklı psikolojik, hatta ve hatta politik temelli olduğu kanısı uyandırmaktadır. İnsanoğlu yol aldığı ve kendisine büyük acılar getiren yanlış yönden dönmek yerine gitmeye devam ettiği yöne yeni isimler, kavramlar türetme eğiliminde olmuştur. Bir başka deyişle, insan aklının aslında kendi doğasıyla uyumsuz yapay ve hatalı bir gerçeklik yarattığı ve daha sonra bu gerçekliğe gereğinden çok inandığı ve bağlandığı, dolayısıyla etkilendiği düşüncesini akıllarda uyandırmaktadır. Bundan dolayıdır ki, günümüzde kişi veya belli bir takım kesimlerin yapımı rejimler, terimler, yaklaşımlar, yöntemler vs. ne olursa olsun gerçek insan özüne bir yerlerde ters düşmekte ve üstten dayatılmaktadır. İnsan yaşamlarını, tarzlarını ve süreçlerini kalıplar altına sokarak onlara isimler takıp daha sonra da bu isimleri üste çıkararak, onlar doğrultusunda insanoğluna yön vermenin fayda sağlamayan bir yaklaşım olduğu açıktır. Bunu şöyle bir örnek verip karşılaştırma yaparak da açıklayabiliriz: Roma hukukundan büyük oranda etkilenen günümüz hukuk sistemi de kökünde olumsuz olarak büyük değişikliğe uğramıştır (ki belki günümüz şartlarında bu zorunluydu) diye görülebilir. Modern hukuk bireyden hareket edip ona haklar tanıyan, daha sonra da bu haklara göre onu haklı sayan ya da cezalandıran kavramlardan oluşmaktadır. Roma döneminde ise somut durumlardan hareket eden ve haklı bulunduğu zaman o durumun korunmasını güvence altına alan, evrensel, uygulamaya öncelik veren ve bu yolla yaratılan bir hukuk vardı. Bu son derece esnek olan, tam bir değişim halinde olan toplumun dönüşümlerini ve yeni gereksemelerini neredeyse günü gününe izlemeyi sağlıyordu (Braudel, 2007:173). Anlaşılacağı gibi, kişiye göre değil, genel doğruya, gerçeğe ve kurala göre bir uygulama mevcuttu (en iyi ya da doğru uygulamanın her zaman bu olduğu iddiasında olmak çok iddialı olur ancak modern hukukumuz da değiştiğini vurgulamak amacıyla bu örnek verilmiştir). Öyleyse, *evrensel olan bireyler değil, durumlardır* tezi öne sürülebilir.

Günümüzde devam eden "insan hakları ve evrensellik" konularına bu açıdan bakmak faydalı olabilir. Çüçen (2005)'in belirttiği gibi evrensel normlara karar vermede mevcut eğilim "saçmaya indirgeme" yöntemidir. Buna göre, normlar tersine düşünme yapılarak türetilir ki, bu yoruma açık, göreceli sonuçlar doğurmaya elverişli bir yaklaşımdır. Varsayalım ki, "İnsanlara işkence yapılmamalı" önermesine zıt düşünmenin saçma olduğunu kabul ediyoruz (aynı insanlar size işkence yapmış olsa bile sonsuz hoşgörüyle karşılayarak). O zaman aynı yöntemle "Çocukların televizyon izlemesine izin verilmeli", "Ormanlar yakılmamalı", "Sürat yapılmamalı" gibi önermelerin de zıttını düşünmek saçma olur. Peki, televizyonda kan ve şiddet dolu, porno türünde filmler varsa? Ya da, yangın öyle bir konuma geldiyse ve durdurmak veya yönünü çevirmek için karşı bir yangın çıkarmak gerekiyorsa (bu yangınla mücadele eden profesyonel ekiplerin bilinçli başvurduğu bir yöntemdir) veya bir an önce hastaneye yetiştirilmesi gereken bir insan hayatı söz konusuysa? Demek oluyor ki, saçmaya indirgeme genel/evrensel sonuçlar veren bir yöntem değildir. Bu durumda, insan hakları normlarının saçmaya indirgenerek türetilmesi onların mantık açısından tutarlı olduğunu ya da çelişkiden uzak olduğunu kesin olarak ispat etmez. Bu yöntemin hem yetersizliği hem de insan aklının yanlış ve kısıtlı düşünebilme gerçeğinden dolayı ya değiştirilmesi veya geliştirilmesi gerekmektedir.

Filozof evrensel boyutta soyut düşünebilen kişidir. Hiç şüphe yoktur ki, evrensel normlar ve beyannameler ileri sürmek de evrensel bakış açısına sahip olmakla olur. Evrensel bakış açısı kazanmak ise belki de yapay kavramlar ve prensipler türetmek, tanımlar yapmak yerine, Platoncu düşünme şeklini yeniden insanlığa kavratarak ve yeni

düşünceler üretmek mümkün olabilir. Bu ise kişilere "-ist" soneki taşıyan bazı isimler takarak olmaz. Böyle bir yaklaşım benimsendiğinde insan doğasına aykırı olan dar bir anlayış sergilenmiş olur. Bir insanı nitelendirmek tek bir sözcükle başarılabilecek bir iş değildir ve herhalde en az bir paragraf yazmak gerekecektir. Demek oluyor ki, yapay sözcüklere göre insan yetiştirmek yerine insanları evrensel olarak algılayıp dünya düzenini ona göre ayarlamak gerekir. Bunun zıttı insanı ve dolayısıyla haklarını sınırlamak anlamına gelecektir. Unutulmamalıdır ki, hukuktan önce hak vardı. Hak insan zihniyetiyle, hukuk ise devlet zihniyetiyle oluşturulan ve yürütülen olgulardır. Hak insanların hukuku oluşturmasından çok önce mevcuttu ve insanlık kendi haklarını, yine kendi menfaatleri için topluluk oluşturarak kısıtlamayı göze almıştır. Buradan hareketle denebilir ki, *temel hak (hiçbir canlı türü ayırt etmeksizin) bir varlığın doğayla baş başa kaldığında sahip olabileceği her şeydir.* İnsan temel hakları da bu bakış açısından rahatlıkla tespit edilebilir. Bunun dışındaki her durum, beklenti veya arayış yapay ve göreceli olacaktır.

Nitekim, dünyamızda 1948 İHEB'den bu yana çok fazla ilerleme olmamıştır. İnsan beyninin somut dünyayı algılaması ve anlamlandırması soyut alemi ve "ide"yi büyük ölçüde unutturduğundan dolayı hem insan bedenini hem de ruhunu kalıplar altına sokmuş, "insan özgür bir varlıktır" söylemini "insan özgür bir varlık olmalıdır" şekline getirmiştir. İnsan kendi rızasıyla kendini aşırı derecede bağımlı bir varlık haline getirmiştir. Bu gerçekten hareketle, ne İHEB'in maddeleri ne de yazılı olmayan evrensel kurallar gerektiği gibi uygulanmakta, insanlığa hizmet etmektedir. İnsan kendi özünü unutmuştur. Doğal olarak haklarını da ihmal etmiştir. İnsanın doğuştan sahip olduğu temel haklar, hiçbir insanın bir başkasına verme yetki ve yetisinde olmayan haklardır. Düşünmeyi, hissetmeyi, hareket etmeyi, vicdanlı olmayı vb. hakları kişiye ne bir belge ne bir başka kişi ne de bir oluşum verebilir. Fakat, bunların güvenliğini sağlamak kendisini topluma (günümüz şartlarında belki de dünyaya demek daha doğru olur) bağlayan kesimlerin yine kendi sorumluluğundadır. Demek oluyor ki, bireyden/kişiden önce insan vardı. İnsan ise topluma karıştığında ancak birey/kişi, *bir bütünün bir parçası*, olabilir. Fakat, bu bir kişiye/bireye insan olarak bulunduğu toplumda diğer parçalardan ayrıcalıklar talep etme hakkını vermez. Bu bakımdan insan hakkının aslında birey/kişi hakkı olmadığını düşünebiliriz.

İnsan sosyal bir varlık olduğunda bir bakıma yeni sorumluluklar ve görevler üstlenmiş, bir bütüne sığınmış, bir bütünün parçası olmuş ve bundan dolayı da kendini kısıtlamayı göze almış demektir. Platon'un dediği gibi: "Bu toplumun birer parçası olan sizler, diyeceğim, birbirinizin kardeşisiniz." Hepimiz sorumluluklarımızın ve görevlerimizimizin bilincinde kardeşçe geçinmeliyiz. Bu mantıkla hareket ederek, bütün insanların aynı gemide seyahat eden yolculardan başka bir şey olmadıklarını kavrarız ve belki de ancak o zaman yarattığımız yapay hukuklara gerek kalmadan haklarımızla yaşayabiliriz. İHEB'in 1. maddesinde belirtilen "kardeşlik zihniyeti" bu şekilde kazanılabilir; bireysel çıkarların gözetildiği bir yerde kardeşlik zihniyetinden bahsetmek aldatıcıdır.

Ne var ki, Platon'un çizdiği devlet modeline ütopya, hayal, ide vb. sıfatlar yakıştıran insanoğlu gözle göremediği ve elle tutamadığı şeyler için çabalamayı tercih etmemiş; öncelikle avuçlarını dolduran, karnını doyuran, zevklerini tatmin eden hedeflere inanmış ve bu yolda ilerlemiştir, kişisel hırslar "etik"ün üstüne çıkmıştır.

Bu gerçeği kabul ettiğimizde somut ihtiyaçları tatmin etmeyen İHEB maddelerinin de gelip geçici olmayan veya insanlığın gittiği yönle bağdaşan ilkeler olduklarından fazla emin olmamız mümkün değil. Diğer bir deyişle, İHEB de kalıcı olmak yolunda pek gelecek vadeden

bir bildirge olamaz. İnsan hakları konusunda gözlemlediğimiz, tecrübe ettiğimiz olaylar da bu karamsarlığı körüklemektedir.

4. İNSAN HAKLARININ KORUNMASI (THE CONSERVATION OF HUMAN RIGHTS)

İHEB'in korunması demek doğru olmayabilir, fakat insan haklarının korunması büyük önem taşımaktadır. Bunu başarabilmek için *insan ile birey/kişi*, sonra *insan ile devlet*, sonra *birey ile durum*, *kişi ile toplum/halk* arasındaki farkı iyi anlamak; bunlara doğru öncelik ve değerler yüklemek gerekir. Atfedilen değer ya da gösterilen öncelikte yapılacak hata insan haklarından uzaklaşmaya sebebiyet verebilir. Faili meçhul cinayetlerin ve türlü entrikaların katı devletçi ve üstten dayatmacı ülkelerde daha çok görülmesi olasıdır. Çünkü insandan önce devlet, şirket veya bunlara ait sınırlar önem taşıyacaktır. Rüşvet, kayırma ve eşitsizlik yine toplumsal zihin yapısını tamamlamamış toplumlarda daha sıklıkla görülebilir çünkü buralarda birey/kişi takıntısı devam etmektedir. Toplum olmanın gereğidir bireysellikten biraz ödün vermek. Bu kendini yok saymak değil, sadece sorumlulukların artmasından dolayı kısmi bir özgürlük kısıtlamasıdır. Bunun sonuçları da insani olacaktır. Hukuk ve insan hakları belgeleri kültürel algılara ve oluşumlar ile dini ve siyasi bakış açılarına göre yapılandırılırsa insana değil, devletlere, dinlere ya da belli topluluklara hitap edecektir. Bu bakımdan öznelinden çok nesnel/durumsal eğilimlere ağırlık vermek faydalı sonuçlar doğurabilir.

İnsanoğlunun somut dünya ve maddecilik saplantısı kuşkusuz Platon'un "idealar" yolundan neredeyse zıt bir yön yaratmıştır. Bu durum da günümüzde istenmeyen olaylar karşısında sürekli mevcut dünya şartlarında, basit, aciz ve geçici çözümler üreten yaklaşımları yaratmakla sonuçlanmıştır. Döneme ve zamana göre değil de, evrensel etiğe göre insan yetiştirmeye dikkat etmek, belki insanoğluna bugün kanunlara, bildirgelere göre haklar vermeye gerek kalmadan, bizleri zaten kendiliğinden ortaya çıkan haklara sahip olmaya götürebilir. Weber (1998:66)'in işaret ettiği gibi "Saf aklın yarattığı bir fizik, bir fizyoloji, bir anatomi düşünülemez. Evrenseli bireyselden çıkarmamız lazımdır, çünkü o ancak oradadır." Böylelikle insanlık yanlış yöne giden yollar üzerinde çözüm arayarak zaman harcamamalı, yönünü değiştirmelidir. Yalnız, kastedilen yön rejim veya kavram bağlamında değildir. Söylenmek istenen şey, dünyevi çıkarlara göre insanları yönlendirmek yerine, evrensel insan etiğine göre dünya oluşturma çabasının yerleştirilmesidir. İnsanın özüne ait değerler her çıkarın üzerinde tutulabilirse, bununla koşut olarak eğitim sistemi bütün dünyada birlik sağlar ve tüm insanlık bir hedef uğruna yaşamını sürdürürse belki gelinen yüzlerce yıldan beri tekrar edilen yanlıştan dönüp kendimize yeni ve doğru bir yön çizebiliriz.

Bütün dünya çapında değerlendirecek olursak, iç güvenlik kuvvetleri (askerler, emniyet mensupları, vb.) ve her türlü haksal ve hukuksal belge devletten önce insanları korumalıdır. Bu günümüzde sık sık gözlemlediğimiz *halkın kendisiyle karşı karşıya gelmesi* gibi anlamsız hareketleri ortadan kaldırmada faydalı olabilir. Kendi askerine, polisine, öğretmenine, vs. halkın direnmesi, aşağılaması, gülmesi veya nefret duyması çok garip ve nedenlerinin sorgulanması gereken bir sorundur. Yaptığımız her türden şeyleri akılla mı duygularla mı yaptığımızı ayırt edebilecek duruma gelecek şekilde eğitilmeliyiz. Eylemlerimizin kaynağının farkında olmalıyız. Kant'ın "aydınlanma" tanımıyla bu neredeyse eşit görülebilir. Öğretim, eğitimden önce gelirse ezberlenen bilgiler bunu engelleyebilir. İnsanlar etraftan topladıkları bilgi ve düşünceleri ezberlemek yerine, öncelikle kendi düşüncelerini nasıl üretebilirler, nasıl "bilmeye cesaret edebilirler," algılamaları ve kavramaları gerekmektedir. Kendi

düşüncelerini üretmek için girişimde bulunmak, cesaret edebilmek insanın özünü, ruhunu, beynini ve kendine ait her şeyi anlaması üzerine yapılacak eğitimle gerçekleştirilebilir. Bunun sonucunda da bilgiye kaynaklık edecek her türlü kitap, program, haber, vs. yorumlu ve taraflı olmaktan uzaklaşıp nesnel olmaya yönelmelidir. Günümüzde internet bir bilgi kirliliği kaynağı olarak değerlendirilse de, yukarıda anlatılanlar ışığında birçok yazılı kaynağın da kirli bilgi kaynağı kapsamında değerlendirilmesi mümkündür. Asıl sıkıntı bilgi veya bilgi kaynaklarının şekliyle çok onları ortaya çıkaran kesimlerin öznel olmalarıdır.

Böylelikle, öncelikle yapılması gereken şey insana sayısal kurallar ve işlemler ezberletmek değil; kendini anlaması ve nesnel olmayı başarması için yardım etmektir. Her ne olursa olsun, "ben"ini ve çıkarlarını bir yana bırakıp eleştirel ve nesnel olma geleneğini yerleştirmek şarttır. Bu umudu ve inancı insanoğlu içinde hissetmelidir. Ya da ümidimizi kesip birçok kişinin günümüze kadar söylediği ve diyeceği gibi: "Bu söylenen zaten söylenmişti ve olacak olsaydı olurdu. Ütopyalara aldırmandan ilerlemeye devam edelim." Ya da kimine göre gerilemeye...

5. SONUÇ (CONCLUSION)

Bu çalışma kapsamında diyebiliriz ki, 60 yıllık dönem içerisinde İHEB insanoğluna zamanın kendiliğinden çıkaracağı değişimlerden başka evrensel veya toplam ve mutlak bir hizmet sağlamaktan uzak kalmıştır. Sunduğu faydalar ise tıpkı bir teknolojik icat, sanayi kuruluşu ya da onun ürünü gibi bir derde derman olurken bir başka hastalığın tetikleyicisi olmuştur.

Günümüzde "köle" sıfatıyla gezinen insanlar yoktur fakat bununla birlikte bir başkasına borçlu olarak ömrünü tamamlayan kişi ve kesimler çoktur. İHEB kırbaçlanmayı bitirmiş desek bile işkence ve zulüm hala sürmektedir. Dünyamızda tonlarca yemek atılırken açlıktan ölen insanların görüntülerini medyada görmekteyiz. Kanunlar önünde herkes eşittir dense de "Paran varsa haklısın!" sözü hala geçerliliğini korumaktadır. Keyfi davranış ve uygulamalar ne kişi bazında ne devlet bazında kalkmış değildir. Kısacası, İHEB (30 maddesi de) boşlukta kalmış, sadece belli kesimleri ve durumları dikkate alan, çıkarlar kapsamında kullanılan bir beyanname olmaktan ileri gidememiştir.

En nihayetinde, insanoğlunu uzun yıllar meşgul edecek ve üzerinde tartışılacak 30 adet yapay madde ortaya atılmıştır; bunun sayesinde asıl düşünülmesi gerekenlerden akıllı insan uzak bırakılmaktadır veya paralel ya da tamamen ters yollara saptırılarak zaman kaybedilmektedir, böylece tarih yapılmaktadır, bir bakıma kader çizilmektedir.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

1. Çüçen, A.K., (2005). Felsefi Açıdan İnsan Haklarının Evrenselliği Sorunsalı. Kaygı/ Uludağ Üniversitesi Felsefe Dergisi, 4: 80-91.
2. Türkçe Sözlük, (2005). Türk Dil Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi. 10. Baskı. Ankara.
3. Çüçen, A.K., (2003). İnsan Hakları Düşüncesinin Gelişimi. Kaygı/ Uludağ Üniversitesi Felsefe Dergisi, 2: 27-35.
4. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi.
<http://www.unhchr.ch/udhr/lang/trk.htm>
5. The Virginia Declaration.
http://www.constitution.org/bcp/virg_dor.htm

6. İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi 'Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen'.
http://tr.wikisource.org/wiki/%C4%B0nsan_ve_Yurtt%C5%9F_Haklar%C4%B1_Bildirisi
7. Weber, A., (1998). Felsefe Tarihi. Sosyal Yayınlar, 5. Basım. İstanbul.
8. Braudel, F., (2007). Akdeniz- Tarih, Mekan, İnsanlar ve Miras. Metis Yayınları. İstanbul.
9. An Answer to the Question: "What is Enlightenment?/ Was ist Aufklärung?" <http://eserver.org/philosophy/foucault/what-is-enlightenment.html>